

Θέματα Πολιτικής Οικονομίας Ι, 3^η Μαρτίου 2009

Γιάνης Βαρουφάκης, Μάνος Κουντούρης

ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ ΣΕ

2 ΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ 1 ΚΑΙ ΣΕ 1 ΑΠΟ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ 2

ΜΕΡΟΣ Α – ΑΠΑΝΤΗΣΤΕ ΜΟΝΟ ΣΕ 2 ΑΠΟ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α1 (3 μονάδες) Έστω μια κοινωνία της οποίας τα μέλη παράγουν και καταναλώνουν δύο αγαθά (X και Y), ενώ οι διαθέσιμοι πόροι και η τεχνολογία τους επιτρέπουν την παραγωγή των αγαθών αυτών σε συνδυασμούς που δίδονται από την εξίσωση $Y = 100 - X$. Να εξηγήσετε λεπτομερώς τι σημαίνουν οι εξής «παρατηρήσεις»: Ότι η κατανομή των αγαθών αυτών (i) είναι κατά Pareto αναποτελεσματική σύμφωνα με την νεοκλασική οικονομική θεωρία, **και** (ii) είναι κοινωνικά άδικη σύμφωνα με την θεωρία περί δικαιοσύνης του John Rawls.

Ενδεικτική απάντηση:

(i) Μία κατανομή είναι κατά Pareto αναποτελεσματική όταν μπορεί να βελτιωθεί υπό την εξής έννοια: Να υποστεί κάποια εφικτή αλλαγή η οποία να ωφελεί τουλάχιστον ένα άτομο χωρίς να ζημιώνει κανένα. Από αυτή την έννοια, η κατά Pareto αναποτελεσματικότητα της εν λόγω κατανομής μπορεί να οφείλεται:

(α) Στο ότι ο συνδυασμός των μονάδων X και Y που παράγει αυτή η κοινωνία στο σύνολό της βρίσκεται κάτω της καμπύλης παραγωγικών δυνατοτήτων. Δηλαδή, αν παράγονται X^* και Y^* μονάδες, τότε $Y^* < 100 - X^*$. Σε αυτή την περίπτωση μια ανακατανομή των εισροών της κοινωνίας που αυξάνει την παραγωγή του ενός από τα δύο αγαθά μπορεί να οδηγήσει και στην αύξηση της παραγωγής του άλλου.

(β) Στο ότι, παρόλο που ο συνδυασμός των μονάδων X και Y που παράγει αυτή η κοινωνία στο σύνολό της βρίσκεται ακριβώς πάνω στην καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων (δηλαδή, αν παράγονται X^* και Y^* μονάδες, τότε $Y^* = 100 - X^*$), η κατανομή τους μεταξύ των μελών της κοινωνίας θα μπορούσε να αλλάξει ωφελώντας τουλάχιστον ένα άτομο (χωρίς να ζημιώσει κάποιο άλλο).

(ii) Προϋπόθεση της δικαιοσύνης κατά Rawls είναι, πρώτον, η παραγωγή των X και Y να γίνεται με κατά Pareto αποτελεσματικό τρόπο (δηλαδή, αν η κοινωνία παράγει X^* και Y^* μονάδες, τότε $Y^* = 100 - X^*$) και, δεύτερον, η κατανομή των αγαθών να γίνεται με τρόπο τέτοιο που να μεγιστοποιείται η ωφέλεια του λιγότερο προνομιούχου. Άρα, η αναφερόμενη, κατά Rawls, κοινωνική αδικία μπορεί να οφείλεται είτε στο ότι η παραγωγή είναι αναποτελεσματικά οργανωμένη, είτε στο ότι η κατανομή των παραχθέντων αγαθών είναι τέτοια που ο φτωχότερος θα μπορούσε να ωφεληθεί περισσότερο δίχως να «κινδυνεύσει» η κατά Pareto αποτελεσματικότητα στο πεδίο της παραγωγής (δηλαδή, η εξίσωση $Y^* = 100 - X^*$), είτε σε έναν συνδυασμό αυτών των δύο λόγων.

ΘΕΜΑ Α2 (3 μονάδες) (α) Στο πλαίσιο της νεοκλασικής *Ισο-οριακής Αρχής* (IOA) να δώσετε μια πλήρη θεωρητική εξήγηση του πως ένας ορθολογιστής αποφασίζει,

(i) *πόσες ώρες εργασίας του θα προσφέρει την ημέρα σε κάποιον εργοδότη* (με δεδομένο τον μισθό και την ωφέλεια (utility) του εργαζομένου από την εργασία στην συγκεκριμένη εταιρεία και την αεργία/σχόλη)

(ii) *πόση προσπάθεια και πόρους θα επενδύσει στην συλλογή πληροφοριών πριν επιλέξει την τράπεζα από την οποία θα λάβει στεγαστικό δάνειο* (υποθέστε ότι υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός, N , τραπεζών και ότι το κόστος ευκαιρίας της έρευνας αγοράς δεν είναι αμελητέο)

Ενδεικτική απάντηση:

Η γενική διατύπωση της IOA λέει πως η ωφέλεια του δρώντα μεγιστοποιείται όταν επιλέγεται η ποσότητα ενός «αγαθού» που εξισώνει το οριακό όφελος με την οριακή ζημία. Όταν ο δρών επιλέγει μεταξύ συνδυασμών ποσοτήτων δύο διαφορετικών «αγαθών», έστω X και Y , τότε επιλέγει τον συνδυασμό ποσοτήτων τους ο οποίος εξισώνει τον οριακό λόγο υποκατάστασης (MRS) μεταξύ X και Y (που δίδεται ως ο λόγος των οριακών ωφελειών από τα X και Y αντίστοιχα: $MRS_{X,Y} = MU_X/MU_Y$) με τον λόγο των τιμών τους (p_X/p_Y).

(i) Στην περίπτωση της επιλογής ωρών εργασίας που θέλει να προσφέρει σε έναν εργοδότη (με δεδομένο το ωρομίσθιο w και την ωφέλεια (utility) του εργαζομένου από την εργασία στην συγκεκριμένη εταιρεία και την αεργία/σχόλη), η απάντηση στο ερώτημα είναι απλή: Τα δύο «αγαθά» X και Y στην προκείμενη περίπτωση είναι τα αγαθά $X =$ εισόδημα από την εργασία (w επί τις ώρες εργασίας) και $Y =$ ώρες ξεκούρασης ($=24 -$ ώρες εργασίας). Η σχετική τιμή του X ως προς το Y (p_X/p_Y) δεν είναι άλλη από τον μισθό, καθώς η κάθε ώρα ξεκούρασης έχει κόστος ευκαιρίας το ωρομίσθιο w . Εν κατακλείδι, η IOA συμβουλεύει το άτομο να προσφέρει τόσες ώρες εργασίας ώστε ο λόγος της ωφέλειας από το τελευταίο ευρώ εργασιακού εισοδήματος προς την ωφέλεια από την τελευταία ώρα ξεκούρασης (μη εργασίας) να ισούται με το ωρομίσθιο w . (Παρατήρησε ότι σε περίπτωση που του αρέσει η εργασία, δηλαδή η ωφέλειά του αυξάνεται όσο αυξάνονται οι ώρες εργασίας, η IOA συμβουλεύει το άτομο να εργάζεται μέχρι τελικής πτώσης.)

(ii) Εδώ το X είναι η προσδοκώμενη ωφέλεια των πληροφοριών που σου δίνει η περαιτέρω έρευνα αγοράς ενώ το Y είναι η ωφέλεια που σου δίνει αυτό που θα έκανες αν δεν έτρεχες στις τράπεζες ψάχνοντας για δάνεια (η αμέσως καλύτερη εναλλακτική χρήση του χρόνου σου). Η σχετική τιμή του X ως προς το Y (p_X/p_Y) σε αυτή την περίπτωση είναι το σχετικό κόστος έρευνας. Η IOA σε συμβουλεύει να σταματήσεις να ερευνάς την τραπεζική αγορά (διαλέγοντας το καλύτερο δάνειο που έχεις ήδη βρει) όταν ο λόγος της προσδοκώμενης ωφέλειας από την τελευταία ώρα έρευνας αγοράς εξισωθεί με την προσδοκώμενη ωφέλεια που θα είχες ξοδεύοντας εκείνη την ώρα κάνοντας κάτι άλλο εξισωθεί με το σχετικό κόστος της συνεχιζόμενης έρευνας.

ΘΕΜΑ Α3 (3 μονάδες) «Η πρόσφατη κατακόρυφη πτώση των τιμών του πετρελαίου, από \$140 σε \$38 το βαρέλι, αποδεικνύει ότι ο David Ricardo κάνει λάθος με την θεωρία της γαιοπροσόδου και το όλο θέμα είναι απλώς ζήτημα προσφοράς και ζήτησης στα πλαίσια του τέλει ανταγωνισμού.» Σχολιάστε διεξοδικά.

Ενδεικτικές σκέψεις: Αφού διαβάσετε τις σελίδες 38-46 του βιβλίου μου και τα κεφάλαια 4&6 του Heilbroner, προσπαθήστε να φανταστείτε τι θα έλεγε ο Ricardo επί του θέματος. Κάποια από τα σημεία στα οποία θα μπορούσατε να επικεντρωθείτε είναι τα εξής: (1) Ο ανταγωνισμός στην αγορά πετρελαίου δεν μπορεί ποτέ να είναι τέλει υπό την έννοια ότι η είσοδος στον κλάδο απαιτεί πρόσβαση σε κοιτάσματα των οποίων τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα είναι παγιωμένα. (2) Η ζήτηση και η προσφορά έπαιζαν σημαντικό ρόλο και στην αρχική θεωρία του Ricardo. Η διαφορά από τον Smith όμως έγκειται στο ότι στην περίπτωση κλάδων όπου κάποιος συντελεστής παραγωγής είναι μη ανανεώσιμος, διατίθεται σε διαφορετικούς βαθμούς παραγωγικότητας (π.χ. η εξαγωγή ενός βαρελιού πετρελαίου έχει διαφορετικό κόστος δε κάθε πετρελαιοπηγή), και αποτελεί ιδιοκτησία κάποιας μειοψηφίας, η ζήτηση και η προσφορά «συνωμοτούν» ώστε σε περιόδους ανάπτυξης οι ιδιοκτήτες αυτοί ωφελούνται όλο και περισσότερο (καθώς η ζήτηση πετρελαίου αυξάνεται) ανεξάρτητα από την παραγωγική τους συνεισφορά (π.χ. τις επενδύσεις τους). Με άλλα λόγια, ο ανταγωνισμός δεν απειλεί την γαιοπρόσοδό τους. Αντίθετα, την ενισχύει. (3) Ο Ricardo μάλιστα είχε προβλέψει πως αυτό το φαινόμενο (της αύξησης της γαιοπροσόδου την περίοδο της οικονομικής άνθησης) αργά ή γρήγορα θα οδηγήσει τον καπιταλισμό στον μαρασμό και την κρίση. Δεν θα μπορούσε να ισχυριστεί, αν ζούσε σήμερα, ότι δικαιώθηκε. (4) Από την άλλη, η σημερινή κρίση μάλλον δεν οφείλεται στην αύξηση της γαιοπροσόδου των πετρελαιοπαραγωγών αλλά από την φούσκα στις χρηματαγορές. Μήπως όμως ο Ricardo θα έδινε μια εξήγηση για την τελευταία που να σχετίζεται με την έννοια της γαιοπροσόδου;

ΘΕΜΑ Α4 (3 μονάδες) «Το υπόδειγμα των κυκλικών διακυμάνσεων του Karl Marx μπορεί να εξηγήσει ικανοποιητικά την σημερινή παγκόσμια κρίση.» Σχολιάστε διεξοδικά.

Ενδεικτικές σκέψεις: Διαβάστε τις σελίδες 50-54, 251-272, 426-442 καθώς και το κεφάλαιο 6 του Heilbroner. Αναφερθείτε στα πλεονεκτήματα της θεωρίας του Marx, στον τομέα της εξήγησης των οικονομικών διακυμάνσεων. Σχολιάστε την έλλειψη συγκεκριμένης θεωρίας χρήματος από το Μαρξιστικό αυτό υπόδειγμα και πως αυτό επηρεάζει την δυνατότητά του να εξηγήσει μια οικονομική κρίση που ξεκίνησε από τις χρηματαγορές. Προσπαθήστε να εισάγετε στην συζήτηση την συνεισφορά του Keynes, ο οποίος υπερέβη την κλασική πολιτική οικονομία στο ότι δεν πίστεψε ποτέ ότι τα κέρδη των επιχειρηματιών πάντα θα επενδύονται σε παραγωγικά μέσα.

ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΤΕ (και) ΣΕ 1 ΑΠΟ ΤΑ ΑΚΟΛΟΥΘΑ 3 ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Β1 (4 μονάδες) Ένας σημαντικός οικονομολόγος, αναφερόμενος στον επιχειρηματία-έμπορο-βιομήχανο, έγραψε τα εξής: «Κυνηγώντας το προσωπικό του συμφέρον, συχνά προωθεί το συμφέρον της κοινωνίας πιο αποτελεσματικά από ότι εάν σκόπευε πραγματικά να το προωθήσει. Δεν έχω δει ποτέ τίποτα το ιδιαίτερα θετικό να προκύπτει από όσους δραστηριοποιούνται υπέρ του κοινού συμφέροντος.» Να εξηγήσετε διεξοδικά τι εννοεί ο συγγραφέας και, κατόπιν, να σχολιάσετε την άποψη αυτή στο πλαίσιο της σημερινής παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

ΘΕΜΑ Β2 (4 μονάδες) Ποια η σημασία του *Θεωρήματος του Αδύνατου* (Impossibility Theorem) του οικονομολόγου Kenneth Arrow για την οικονομική επιστήμη ειδικά και τις κοινωνικές επιστήμες γενικότερα. (Εξηγήστε σε γενικές γραμμές τι λέει το θεώρημα χωρίς όμως να αναλωθείτε στην απόδειξή του. Επικεντρωθείτε στην σημασία του για τις κοινωνικές και οικονομικές επιστήμες.)

ΘΕΜΑ Β3 (4 μονάδες) «Το αόρατο χέρι, ο καταμερισμός της εργασίας και το μέγεθος της αγοράς είναι ικανά να μας οδηγήσουν σε έξοδο από την κρίση αρκεί να αποφύγουμε τις σειρήνες του προστατευτισμού.» Σχολιάστε διεξοδικά.

Ενδεικτική βιβλιογραφία: Κεφάλαια 8,9 και 10 από το βιβλίο μου